

Stručni članak
UDK 378.147:811.111'243:81'27:008(410)

Primljen 27. 01. 2007.
Prihvaćen 15. 02. 2007.

NEKOLIKO BILJEŽAKA O POUČAVANJU KULTURE NA STUDIJU ENGLESKOGA JEZIKA

*Snježana Veselica-Majhut, Tea Raše **

Filozofski fakultet, Zagreb

Posljednjih dvadesetak godina zamjetne su značajne promjene u koncepciji poučavanja kulture unutar poučavanja stranoga jezika, koje su predmet brojnih rasprava u znanstvenim i nastavnim krugovima.

Kad je riječ o poučavanju kulture unutar poučavanja engleskoga jezika, napose unutar sveučilišnog studija anglistike, bitne su promjene nastale pod utjecajem teorijskih i metodoloških pravaca bavljenja kulturom, koji se obično svrstavaju pod krovni termin Britanske kulturalne studije. Tradicionalni „Landeskunde” pristup poučavanju kulture biva zamijenjen novijim, kulturalnim pristupom.

U ovome se radu daje pregled osnovnih značajki koncepcije „novih” kolegija i njihova odmaka od „Landeskunde” pristupa. Posrijedi je različito razumijevanje pojma kulture, metoda poučavanja i ciljeva kulturoloških kolegija.

Ključne riječi: kultura, diskurs, međukulturalna kompetencija

Već dvadesetak godina zamjetne su značajne promjene u načinu na koji se razmišlja o poučavanju kulture kao dijelu nastave stranog jezika, bilo da je riječ o nastavi stranog jezika u okviru redovnog školovanja bilo u okviru sveučilišnog studija. Da bismo oslikali bitnu promjenu u shvaćanju važnosti poučavanja sadržaja vezanih uz ciljnu kulturu unutar poučavanja jezika, odnosno shvaćanje da je kulturalna kompetencija neizostavni dio jezične kompetencije – štoviše, da je teško povući granicu između tih dviju kompetencija, poslužili smo se citatom Claire Kramsch (1996:1): „U učenju jezika kultura nije nebitna peta vještina, pridružena, da se tako izrazim, poučavanju govora, slušanja, čitanja i pisanja. Ona je uvijek u pozadini, od prvoga dana, spremna da neugodno iznenadi dobre učenike kad to najmanje očekuju, pokazujući ograničenja njihove teško stečene komunikativne kompetencije, dovodeći u pitanje njihovu sposobnost da shvate svijet oko sebe.” Međutim, nas u ovome članku zanimaju prije svega promjene u koncepciji i organizaciji kolegija kojima je cilj dati uvid u društvo i kulturu/e kao dio sveučilišnog studija stranoga jezika. Kad je riječ o poučavanju kulturnih sadržaja unutar studija engleskoga jezika i književnosti, te su promjene u bliskoj vezi s vrlo dinamičnim razvojem interdisciplinarnog područja poznatog kao *British Cultural Studies* (Britanske kulturalne studije), o čemu je pisao i Damir Kalogjera.

* Snježana Veselica-Majhut, Odsjek za anglistiku, Filozofski fakultet, Zagreb; e-mail: snjezana.veselica-majhut@zg.htnet.hr

* Tea Raše, Odsjek za anglistiku, Filozofski fakultet, Zagreb; e-mail: trase@ffzg.hr

Upravo je specifično razumijevanje pojma „kulture”, svojstveno različitim pravcima mišljenja i istraživanja koji se podvode pod krovni termin *British Cultural Studies*, utjecalo na novi pristup koncepciji takvih kolegija. Namjera nam je u ovom radu pružiti sažet pregled glavnih elemenata transformacije tradicionalnog „institucionalnog” ili „Landeskunde” pristupa u novi „kulturalistički” pristup ili „nove kulturne studije”, termin koji predlaže Werner Dellanoy (Dellanoy, 1995:37).

Možda bismo novo, netradicionalno razumijevanje kulture, koje stoji u temelji heterogenog i multidisciplinarnog područja kulturalnih studija, najbolje mogli sažeti citatom iz *Duge revolucije* Raymonda Williamsa, začetnika novih teorijskih promišljanja kulture uz Stuarta Halla. Williams određuje kulturu kao „opis jednoga određenog načina života, koji izražava određena značenja i vrijednosti ne samo u području umjetnosti i obrazovanja nego i u institucijama i svakodnevnom ponašanju. Iz takve definicije slijedi da se analiza kulture sastoji od razjašnjavanja značenja i vrijednosti implicitno i eksplicitno sadržanih u određenom načinu života, u određenoj kulturi... Takva će analiza obuhvaćati ...povijesnu kritiku... u kojoj se intelektualna i imaginativna djela analiziraju u odnosu na određene tradicije i društva, ali će uključiti i elemente u načinu života koji za pristalice drukčijih definicija uopće ne predstavljaju „kulturu”: organizaciju proizvodnje, strukturu obitelji, strukturu institucija koje izražavaju društvene odnose ili ih usmjeruju, karakteristične forme kroz koje pripadnici nekog društva komuniciraju.” (Williams, 1975:57). Upravo iz takva shvaćanja kulture proizlazi usredotočenost kulturalistički usmjerenog pristupa na „značenja i vrijednosti” namjesto usredotočenosti na prenošenje „činjenica” ili znanja o ciljnoj kulturi, što je bilo svojstveno „institucionalističkom” ili „Landeskunde” pristupu.

Uz novo razumijevanje samoga pojma kulture, *Britanske kulturne studije* donijele su i nove metodologije proučavanja, koje su također utjecale na koncepciju poučavanja kulture. Do razumijevanja ciljne kulture dolazi se proučavanjem različitih diskursa, koji se unutar zasnovanih pravaca na kulturalnim studijima definiraju kao „društveno proizvedene skupine ideja ili načini razmišljanja koji se mogu locirati u pojedinačnim tekstovima ili skupinama tekstova, ali koje je također potrebno postaviti unutar širih povijesnih i društvenih struktura ili odnosa” (Turner, 1998:30). Graeme Turner u sažetom i iscrpnom pregledu znanstvenih metoda izniklih iz kulturalnih studija izdvaja dva glavna metodološka pristupa, prisutna i u nastavnim metodama (Turner, 1998). Riječ je s jedne strane o pristupu koji u prvi plan postavlja tekstualnu analizu pa potom iz tekstova iščitava konstitutivne kulturne kodove, a s druge strane o pristupu koji polazi od političkog, povijesnog, gospodarskog konteksta proizvodnje i recepcije teksta pa potom učitava kontekst u tekst.

Kada govorimo o novim konceptima poučavanja kulture, valja reći da nije riječ o jedinstvenom, uniformnom načinu razmišljanja, nego je riječ o vrlo dinamičnom skupu razmišljanja među kojima bismo mogli izdvojiti dvije glavne „škole”. S jedne se strane nalaze teoretičari koji se zalažu za integriranje poučavanja kulture u *EFL* kontekst, integriranje koje ima za cilj obrazovati studente tako da postanu „međukulturni posrednici”. Prema Michaelu Byramu (1997:71), najistaknutijem zagovorniku takva pristupa, „...osoba koja posjeduje međukulturnu komunikativnu kompetenciju sposobna je biti u interakciji s ljudima iz druge zemlje i kulture na stranom jeziku. Takva je osoba sposobna prilagoditi

modus komunikacije i interakcije tako da bude zadovoljavajući za nju i ostale i stoga može djelovati kao posrednik među ljudima različitog kulturnog podrijetla. Poznavanje druge kulture povezano je s njezinom jezičnom kompetencijom odnosno njezinom sposobnošću da prikladno koristi jezik – što je rezultat njezine sociolingvističke i diskurzivne kompetencije – i svijesti o specifičnim značenjima, vrijednostima i konotacijama jezika.”

S druge se strane nalazi nekoliko autora (Durant, Montgomery, Wadham-Smith, Stoycheva) koji poučavanje kulture zamišljaju u okviru zasebnih kolegija i kao cilj postavljaju postizanje „poštovanja vrijednog, akademskog oblika razumijevanja kulture” (Durant, 1997: 23). Međutim, bilo da je riječ o integriranju u nastavu jezika bilo o organiziranju zasebnih kolegija, zamijetit ćemo da nema bitnih razilaženja kad valja postaviti cilj poučavanja.

Novine u odnosu na „Landeskunde” pristup mogli bismo svesti na dvije međusobno isprepletene razine: novine na razini tema i novine na razini odabira tekstualnih tipova i njihova korištenja. Dok se tradicionalni pristup oslanjao na glavne političke, gospodarske i društvene institucije i njihov povijesni pregled, kulturalistički pristup, što izvire iz shvaćanja kulture kao „tekstova i praksi svakodnevnog života” (Storey, 1998:2), u prvi plan postavlja analizu reprezentacija institucija, simbola i osobnosti važnih za razumijevanje ciljne kulture. Među temama koje se obrađuju pronaći ćemo tako, osim tema kao što su monarhija, sustav zdravstvene skrbi ili migracijska kretanja, i obrasce dokolice, potrošačkih navika, obrasce produkcije i recepcije tekstova popularne kulture itd.

Razlika između dvaju pristupa postaje jasnije vidljiva razmotri li se odabir tekstova koji svjedoči o bitno drukčijem načinu na koji se tekst tretira.

Tekstovi se ne shvaćaju više kao izvori informacija o ciljnoj kulturi koje student treba usvojiti nego kao „polazišne točke” za raspravu i daljnje istraživanje. Tekstualni tipovi koji se obično spominju u nastavnim planovima i programima obuhvaćaju različite vrste medijskih tekstova (novinske članke, reklame, oglase, pisma čitatelja), statističke izvještaje, literarne tekstove, tekstove popularne kulture, memoarske zapise itd. Uporaba medijskih tekstova, napose novinskih članaka, nije novina u nastavi stranih jezika. No, dok su se novinski članci najčešće rabili u nastavi kao materijal koji pruža uvid u aktualne događaje, sada se ne rabe isključivo kao izvori „objektivnih” informacija nego kao nositelji društveno i kulturno uvjetovanih reprezentacija i interpretacija.

Možda bismo odmak od tradicionalnog „Landeskunde” pristupa mogli najbolje ilustrirati na konkretnom primjeru koji navodi Martin Montgomery. Uvodeći temu Britanije osamdesetih godina unutar „Landeskunde” perspektive, u središtu pozornosti naći će se politički i gospodarski problemi, dok će u kulturalističkoj perspektivi naglasak biti postavljen na „promjenama u uvjerenjima, značenju, očekivanjima itd. tijekom toga razdoblja”, pri čemu će se studente posebno uputiti na diskurse u ciljnoj kulturi u kojima su te promjene konstruirane (Montgomery, 1995). Dok će se unutar „Landeskunde” pristupa govoriti o nezaposlenosti, stvaranju podklase, uvođenju privatizacije, sindikatima itd., u kulturalističkom će pristupu ključni problemi biti uspon i pad poduzetničkih vrijednosti, prodor poduzetničkih vrijednosti u javne službe kao što su obrazovanje i zdravstvo, retorika efikasnosti izražena u krilaticima „vrijednost za novac”, „plati za sebe” itd., drugim riječima, naglasak će biti na simboličkim oblicima.

LITERATURA:

- Byram, M. (1997): *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon, Multilingual Matters Ltd.
- Dellanoy, W. (1995): *Cultural Learning in the FL-Classroom: From „Landeskunde” to New Cultural Studies*. U: Wadham-Smith, N. (ur.), *British Studies Now*, 37–43.
- Durant, A. (1997): *Facts and Meanings in British Cultural Studies*. U: Bassnet, S. (ur.), *Studying British Cultures*, 19–39.
- Kalogjera, D. (1994): *Previranja u Anglistici, Britanske kulturne studije i njihova sociolingvistička sastavnica*, *Strani jezici XXIII*, 3, 147–158
- Kramsch, C. (1993): *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford, Oxford University Press.
- Montgomery, M. (1995): *Institutions and Discourse*. U: Wadham-Smith, N. (ur.), *British Studies Now*, 37–43.
- Storey, J. (1998): *Cultural Studies and The Study of Popular Culture*. Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Turner, G. (1998): *British Cultural Studies*. London, Routledge.
- Williams, R. (1975): *The Long Revolution*. London, Penguin.

NOTES ON TEACHING CULTURE WITHIN THE SYLLABUS OF THE DEPARTMENT OF ENGLISH

Summary

In the last twenty years significant changes have been made in the way culture is taught with regard to teaching a foreign language. Thus, they have been the subject of numerous discussions among teachers and scholars.

When it comes to teaching culture with regard to teaching English, especially within the syllabus of the Department of English, changes have been made under the influence of both theoretical and methodological approaches to the same subject, all of which are a part of British cultural studies. The traditional „Landeskunde” approach to culture is being substituted by a new one.

The paper gives the primary characteristics of these „new” subjects and explains in what way these subjects have moved away from the traditional „Landeskunde” approach. They include new concepts of culture and thus apply different methods of teaching in order to achieve different goals.

Key words: culture, discourse, intercultural competence

